

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЬЯТИ

Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • www.uzas.uz • 2008-yil, 15-fevral • № 7 (3939)

14 феврал — Захиридан Мұхаммад Бобур туғынган күн

“...БОБУРИЙ ХАТТИНИ ИХТИРО ҚИЛДИМ”

АФГОНИСТОНАД “Бобурнома” ва “Бобурий хат” нашр этилди.
“Мұсқафи бобурий” дүнёда ягона нусха.

Афғонистон ислом давлати конституциясининг 16-моддасига кўра, ўзбек тили расмий тил сифатида кабул қилинган. Натижада уни роқовлантариш бўйича кенг кўламли илмий ва амалий фаолиятлар олиб борилмоқда. Мисол тарикасида айрим олий ўкув юртлари, жумладан, Мазори Шариф университети, Шибирғон педагогика институтидага ўзбек тили ва адабиёти кафедраси, Кобул университетидаги туркӣ тиллар кафедраси, Афғонистон Фанлар академиясида ўзбек ва туркман тиллари ҳамда адабиёти институти, Маориф вазирлиги таълиф ва таржими раёсатидаги ўзбек тилида бўлими ишлаб турибди.

“Фарёб”, “Жўзкон”, “Юлдуз” газеталари ва бошқа бир қанча газета-журналларда ўзбек тилида илмий, адабий ва тарихий маколалар чоп килиниб, “Ойна” телеканали ўзбеклар тарихи, илми, маданияти ва мусиқаси бўйича қизиклари программалар тарқатмоқда. Шу силсила да якинда ўзбек тилида бир неча китоб ва рисола нашр этилди.

Маълумки, Хиндишонда Кўраганийлар империясига асос соглан Захиридин Мұхаммад Бобур дунёнынг энг ўйрек сиёсат ва давлат араббларидан бири сифатида бошқалардан ажралбай туради. У ҳакиқи муаррих, адаб, адабиётшунос олим ва олимимаком шоир эди.

“Бобурнома” жуда кўп тилларга, жумладан, инглиз, немис, француз, форс, араб, урду, япон, рус тилларига таржими килиниб, нашр этилган. Инглиз, француз, урду каби айрим тилларга эса, “Бобурнома” иккиси марта таржими қилинган.

Ушбу нафис асарнинг ўзбекча матни ҳам этлада японча таржими билан нашр этилган.

Бугунга кадар “Бобурнома”нинг ўзбекча матни араб алфобосида бозида нашр этилмаган эди. Якунда Афғонистон Фанлар академияси илмий ходими — тадқиқотчи олима ва шоира доктор Шафиқа Ёрқин ўшбу асарнинг Афғонистонга тегисли қисмини нашрга тайёрлади.

384 саҳифадан иборат бу китоб

2007 йили Афғонистон Фанлар академиясининг ўзбек ва туркман тили ҳамда адабиёти институти номидан Захиридин Мұхаммад Бобурош, “Бобурнома” (Афғонистонга тегисли воқеалар) номи остида Фанлар академияси нашриёт раёсати томонидан босиб чиқарилган.

Кискача кириш сўзида доктор Шафиқа Ёрқин таъқидлайдики, “Бобурнома” Бобурнинг ўз кўзи билан

ва Покистон) борасида турли аниқ маълумотлар тўлпланган.

Сўзбошида айтилганидек, бу асар Жалолуддин Мұхаммад Ақбар давридан бўлганчага жаҳоннинг муҳим тилларига таржими килиниб, турли илмий ҳошиялар, изохлар, сўзликлар ва феҳристлар билан бойитилиб келинмоқда.

Шафиқа Ёрқин Кобулга мұносабати хакида ҳам тўхтабиб ўтади: Бобур Кобулни кўнгилдан севарди, унинг кўркмалиги ва ободонлиги учун кайтириб, ҳар йили Ҳиндистон хироҗидан катта пулни Кобулда буғу боғчалар, йўллар ва борлабт, чирапли шоҳона иморатлар куриши, арик ва коризла қаизи учун ахтарарди. У Кобулни шунчалик ўзига азиз, қадрли ва якни сезардик, уни ҳатто азиз авлоидларига ҳам ишонмай, ўз холисаси деб ёълон килганда. Сўнгги васияти эса, унинг Кобулда дағн итилиши эди.

Бобурнинг бундай самимин ва холоси мұхабати, киглат хизматларини Афғонистон халқи унтумайди.

Афғонистон ҳукумати қарор билан ҳуқиқати 1382 йили Афғонистон Фанлар академияси иккиси кунлик ҳалқаро илмий семинар ўтказиб, унинг хизматларини муносаби кадрлари.

Шафиқа Ёрқин сўзбоши охирда якни келажакда “Бобурнома”нинг тўлиғи матнини дарий тилига таржима килиниб, ўзбекча матнини керакли изохлар ва маълумотлар билан бўйлади.

Шафиқа Ёрқин сўзбоши охирда якни келажакда “Бобурнома”нинг тўлиғи матнини дарий тилига таржима килиниб, ўзбекча матнини тайёрлаш ва бугунги дарий тилига таржими килиниб эди. Қарорга биноан ба мусъулиятли иш унга топширилади.

Олима “Бобурнома”нинг Кобулга

Рубоийлар

Ҳар ердаки гул бўлса, тикон бўлса, не тонг?!
Ҳар қандаки май дурдидан бўлса, не тонг?!
Шеъримда агар ҳази, агар жид, кечкүрунг,
Яхши борида агар ёмон бўлса, не тонг?!

* * *

Бу олам аро ажаб аламлар кўрдум,
Олам элидин турғе ситамлар кўрдум,
Ҳар ким бу “Вақоев” нуқур, билгайким,
Не ранжу не меҳнати не гамлар кўрдум.

тегишил қисмини дарий тилига таржими килиб, нашрга топширади. Асар таржимаси ва уни нашрга тайёрлашда доктор Мұхаммад Яъкуб Ҳоҳидий каби олимлар маслаҳат ва ёрдам берган.

Доктор Шафиқа Ёрқин таъқидларича, ушбу нашр этилган “Бобурнома”нинг Кобул вукоалари кисми матни асосан ўзбекистоний олим Порсо Шамсиев нашрга тайёрланган ва кирилл алифбосида 1960 йили Ўзбекистон Фанлар академияси томонидан нашр этилган “Бобурнома” матнига сунниб нашрга тайёрланган. Китоб оҳирида исмлар рўйхати(40 бет), жой номлари рўйхати(31 бет), элатлар ва ургулар номлари, (3 бет), библиография(26 бет) берилган.

Шафиқа Ёрқин сўзбоши охирда якни келажакда “Бобурнома”нинг тўлиғи матнини дарий тилига таржима килиниб, ўзбекча матнини керакли изохлар ва маълумотлар билан бўйлади.

Шафиқа Ёрқин томонидан араб

бўзувида чоп этилган “Бобурнома”нинг Кобул вукоалари кисмининг ўзбекча матнини тайёрлаш ва бугунги дарий тилига таржими килиниб эди. Афғонистон Фанлар академияси мисолида кўнгилдан кадрларидан оғизатларни таъкидлайди.

Ўзбек тилида нашрдан чиккан яна бир мумкин китоб ўзбек тили ва адабиёт тадқиқотчиси Мұхаммад Ҳалим Ёрқин томонидан ёзилган “Бобур хат” рисоласидир.

Давоми тўртнинчи бетда.

ЗАҲИРИДИН МУҲАММАД БОБУР
СОЧИНИНГ САВДОСИ
ТУШДИ

ва тўпламида-
ги асарлар-
ни изохлар
билан тъ-
минлаган.

Маълумки,

Бобур тавал-

лудининг 500

йилилги му-

носабати би-

лан афғонис-

тонлик олима

Шағиқа Ёрқин шоир

шевълари-

нинг барча

кўнгёзма нусхалари ва нашрларини

ўзаро киёслаб,

хато ва чапкашларини

бартарифларидан

бўйлади.

Якунда “Шарқ”

нашриёт-матба

акциядорлик

компанияси

бояшади.

Якунда “Шарқ”

нашриёт-матба

Адабиёт олами деб атамлиш сехри дунёга атак-чек кадамлар билан кириб келаётган пайтларимда каминингизга мадад кўлини чўзган, тўғри йўй кўрсатган, руҳимни кўтариб турган устозларимни бот-бот эслаб турман. Улар берган маслаҳатлар ҳали-хамон кулоқларим остида жаранглаб тургандай бўлади. Масалан, устоз Фағур Ғулом эллигинчи йилларнинг охирида «Шарқ юлдузи» журналида босилган туркум шеърларимни ўқиб кириб, менга: «Ўзинг кетмон сопидек бўлсанг ҳам, ашулган катта экан-ку. Менга қара шоир бола, интим лирика билан ўралаши қолмай, дунёга кўзингни каттароқ очиб қара, тушундингни!» — деганди. «Тушундим», деган бўлсан ҳам, академик шоир гаплари замонида жуда катта маъно ётганини кейинчалик англаганман.

Миртемир биз ёш каламашарни киприклирим, деб атагандар. Биз думбулига ижодкорлар хажидаги, «Киприклирим» номли машҳур шеърни ким билмайди дейисиз! Гап-сўзлари халим-деккина, шутрабатид, беғурунг устоз биз ўшларга ёнг шимарид мадад берар, шеърларимизни таҳтири этиб, газета ва журналларга тавсия кирад, илк китобларимизга мухарририликни хам зимишасига оларди.

Каминингизга бағрикенглиг билан мадад берид, бадий ижодда кулочни кенроқ ёзиш йўлларини кўрсатган мураббийларим. Комил Яшин, Собир Абдулла, Шукрат, Турб Тўла, Иброҳим Рахим, Мирмуҳсин, Аскад Муҳтор, Хамид Ғулом сингари забардаст қалам соҳибари эди.

Биз уларнинг киприклирни эдик!

Адабиётимизда ўзининг муким ўрнига эга бўлган улкан қалам соҳиби, кўп кирилар ижодкор Хамид Ғулом ҳам ёш истеъоддорларга йўл очиб бериши, уларни мунтазам қўллаб-куватлашда хамиша камарбасталик қўлганини яхши биламан.

Адашасман, ўтган асрнинг эллик тўққизини иили тишили-тирнокни, катта-кичик ёшдаги шоирлар, хатто адабий танқидчиларга хам таржатидар, муҳокамади китобни «булади» ёки «булмайди», дегучи яхшилар мана шу одамлар эди.

Яхши эсмада, тўплам мухокамасида бир тайли ижодкорлар катнаши. Йигилиш бошланшига саноқи дакиляр колганда хонага икки басавлат одам кириб келди. Уларни кўриб танимид, Хамид Ғулом билан Шукрат акадан!

Муҳокамани Хамид Ғулом бошлаб берди. Шеърларим

хакида нима деркин деб, ёнгил калтирик инча ўтирибман. Йўк, Хамид аканинг сўзлари мен кутгандан бошкча бўлди. У шеърларимдан бир дастасини йигилиш ахлига кўрсатиб деди: «Мана, менга шоирнинг ўнта шеъри берилган экан. Ўқиб чиқиб, саккизтасининг пешанасига плюс кўйиман. Охунжоннинг аксари шеърлари мени курсанд киди. Шуни ишонч билан айтса оламани, бунгунда шеърятимизга дадил кириб келиб, фаол ижод килаётган Ҳусниддин Шарипов, Юсуф Шомансур, Ҳайриддин Салоҳ, Теша Сайдалиевлар сафига яна бир умидни ёш шоир Охунжон кўшиди...».

Хамид ақадан кейин Шукрат домла ҳам шеърларим хакида илк гаплар айтган, калакамига умид болгагани эсмади. Устозлар кусурлари бартараф этилгач, кўзёлма нашрга тавсия этилиши керак деган таҳтири бўлади.

Кунондан Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

Хамид Ғулом истеъоддли, ижодий кўлами кенг серкирра қалам соҳиби эди. У жиддий, ҳалқ таъсири билан айтганда, қандайдир сири бор одамдай кўринса-да, дилкашгина, очиқ кўнгил киши эди. Мен кўп йиллар Хамид ақадан фақат яхшилини кўриб келганди. Шунга доир бир-ирик мисолни айтбайтиб ўтмасам бўлмайди.

Аннинг эсмада, 1971 йилинг деҳабр ойи поёнлари эди. Ушаш пайтлари Тошкентда, хозирги «Ўзбекистон овози» газетасининг адабиёт ва санъат бўлимида ишлардим. Мўжакигина иш кабинетидан ўтишсан, хона ёшиги очиб, остонода Хамид ака кўринди. Дархол ўрниданд турб, ёнларни бориб кўришим, ўтириша таклиф килдим. Унамадилар.

— Гап бундай, Охунжон, — деди Хамид ака, — биласиз,

БИЗ КИПРИКЛАР ЭДИК...

Ғағур Ғулом нашириётига ишга юбориши. Икки-чута одам олишим керак. Сизни поэзия бўлими мудиригига мўлжаллаб турибман. Бирга ишлаймиз, хўлуматни бардоҳадим. Ҳамид Ғуломдек одам менинг шундай лавозимга таълиф атташти!

— Демак келишидик-а? Мен хозиб Максад Кориевнинг олидига кириб, сизни нашириёта таъкидига келиб, Ҳамид акага анграйиб бокиб турдим. Ҳамид Ғуломдек одам менинг шундай лавозимга таълиф атташти!

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».

— Ҳамид ака, — дедим, — бу ёнига фалати! Менинг Фарғонага қанот қоқиб учдим шекили. «Демак, кўлимидан келаркан, — дёрдим ўзимга-ўзим, — демак яхширок ёсман бўларкан».